

Date: 1st October-2026

**INGLIZ TILI O‘QITISHDA SUN’IY INTELLEKT VOSITALARIDAN
FOYDALANISHNING METODIK TAMOYILLARI**

F.F.Fahriddinov

ingliz tili o‘qituvchisi, Namangan

Kalit so‘zlar: *sun’iy intellekt, ingliz tili o‘qitish metodikasi, didaktik filtr, o‘qituvchi nazorati, produktiv ko‘nikmalar, baholash.*

Sun’iy intellekt (SI) vositalari ingliz tili o‘qitish amaliyotiga tez kirib kelmoqda, biroq ulardan foydalanish ko‘pincha stixiyali xarakterga ega: o‘qituvchi topshiriq generatsiya qiladi va natijani tekshirmasdan darsga olib kiradi. Adabiyotlarda SI ning samaradorligi shartli ekani, ya’ni qo‘llash davomiyligi, topshiriq turi va o‘quvchi xususiyatlariga bog‘liqligi ta’kidlanadi [E.Jeon 2025]. SI tavsiyalarini tekshirmasdan qabul qilish esa o‘quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini susaytiradi [C.Zhai 2024]. Demak, dolzarb masala — SI dan foydalanishning metodik tamoyillarini belgilashdir.

Tadqiqot maqsadi — ingliz tili darslarida SI vositalaridan foydalanishning metodik tamoyillarini va ularni amalga oshirish bosqichlarini asoslashdan iborat. Quyidagi tamoyillar amaliy tajribamiz va ilmiy manbalar tahlili asosida ishlab chiqildi.

Birinchidan, vazifaga muvofiqlik tamoyili. SI barcha ko‘nikmalar uchun bir xil samara bermaydi. Kuzatishlarimizga ko‘ra, u leksik topshiriqlar tayyorlashda ishonchli natija beradi, biroq autentik o‘qish testlarini yarata olmaydi: savollarning javobini matn mazmunini tushunmasdan taxmin qilish mumkin bo‘lib qoladi. Shuningdek, SI qayta aloqasi grammatik aniqlikni oshirsa-da, matn tuzilishi va tanqidiy fikrlashga ta’siri cheklangan [Z.Zhang 2025]. Shu bois har bir vosita aniq metodik vazifaga biriktirilishi lozim.

Ikkinchidan, didaktik filtr tamoyili. SI tomonidan yaratilgan har qanday material darsga kiritilishdan oldin o‘qituvchi tomonidan uch mezon asosida tekshirilishi kerak: mazmuniy to‘g‘rilik, o‘quvchilar darajasiga muvofiqlik va topshiriqning haqiqiy ko‘nikmani tekshirishi. Ushbu filtdan o‘tmagan material o‘quv jarayoniga qo‘yilmaydi.

Uchinchidan, baholashda cheklangan vakolat tamoyili. SI baholashda haddan tashqari qattiqqo‘llik qiladi: real imtihon oluvchi e’tiborsiz qoldiradigan mayda xatoliklar jiddiy kamchilik sifatida ko‘rsatiladi. Talaffuzni baholashda esa o‘qituvchilar amalda foydalanayotgan vositalar o‘quvchi nutqini akustik xususiyatlari bo‘yicha emas, so‘zlarning kontekstdagi ehtimolligi asosida tanish orqali tahlil qiladi [E.Cámara-Arenas 2023]. Meta-tahlil natijalari ham bunday texnologiyalar segmental talaffuzda yuqori, suprasegmental talaffuzda past samara berishini ko‘rsatgan [T.Ngo 2024]. Shu bois yakuniy baho o‘qituvchi zimmasida qoladi, SI esa faqat oraliq, mashq bosqichidagi qayta aloqa vositasi sifatida qo‘llaniladi.

To‘rtinchidan, o‘quvchi mustaqilligini saqlash tamoyili. O‘quvchi SI javobini tayyor natija sifatida emas, balki tahlil qilinadigan material sifatida qabul qilishi lozim. Buning

Date: 1st October-2026

uchun topshiriq shakli o'zgartiriladi: o'quvchi avval o'z variantini yozadi, so'ngra SI qayta aloqasini oladi va qaysi tavsiyani qabul qilgani hamda nima uchun rad etganini izohlaydi.

Mazkur tamoyillar asosida ishning quyidagi bosqichlari belgilanadi: 1) metodik vazifani aniqlash; 2) topshiriqni SI yordamida tayyorlash; 3) didaktik filtrdan o'tkazish; 4) darsda qo'llash va o'quvchi javobini olish; 5) SI qayta aloqasini o'quvchi bilan birgalikda tahlil qilish; 6) yakuniy bahoni o'qituvchi tomonidan qo'yish.

Xulosa qilar ekanmiz, fikrimizcha, SI vositalarining o'quv jarayonidagi samaradorligi texnologiyaning o'ziga emas, balki uni metodik jihatdan tashkil etishga bog'liq. Yuqorida keltirilgan to'rt tamoyil va olti bosqich SI dan produktiv ko'nikmalarni rivojlantirishda foydalanishning dastlabki metodik modelini tashkil etadi. Mazkur modelning samaradorligi keyingi tadqiqotlarimizda tajriba-sinov ishlari orqali tekshiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jeon E.-Y. Artificial Intelligence in ESL/EFL Education: Evidence from Recent Reviews (2024–2025) // International Journal of Learning, Teaching and Educational Research. 2025. Vol. 24. No. 10. – P. 509–526.
2. Zhang Z., Aubrey S., Huang X., Chiu T. Generative AI and hybrid feedback in improving L2 writing skills: a comparative study // Innovation in Language Learning and Teaching. 2025.
3. Zhai C., Wibowo S., Li L. The effects of over-reliance on AI dialogue systems on students' cognitive abilities // Smart Learning Environments. 2024. Vol. 11. No. 28.
4. Ngo T., Chen H., Lai K. The effectiveness of automatic speech recognition in ESL/EFL pronunciation: A meta-analysis // ReCALL. 2024. Vol. 36. No. 1. – P. 4–21.
5. Cámara-Arenas E., Tejedor-García C., Tomas-Vázquez C., Escudero-Mancebo D. Automatic pronunciation assessment vs. automatic speech recognition // Language Learning & Technology. 2023. Vol. 27. No. 1.

